

Myten om långtids- sjukskrivna

Anne-Marie Lindgren granskar effekterna av alliansregeringens försämringar i sjukförsäkringen. Hon hänvisar till en ny rapport från Arbetsförmedlingen, som slår hål på hela myten om att långtidssjukskrivningar bara är en fråga om för generösa ersättningar.

Arbetsförmedlingens rapport slår hål på alliansregeringens myt

”Såväl de siffror rapporten visar som de kommentarer Arbetsförmedlingen ger är i praktiken en svidande kritik mot regeringspolitiken.”

Moderaterna har varit skickliga på att sälja in bilden av att både långtidssjukskrivningar och långtidsarbetslöshet mest beror på ”för generösa” ersättningar från trygghetssystemen, som ”passiviserar” människor, gör att de slår sig till ro med att ”leva på bidrag” och inte anstränger sig tillräckligt för att komma tillbaka till förvärvslivet.

Därför har ersättningarna försämrats, kraven för att få ersättningen blivit hårdare och myndighetskontrollen av mottagarna skärpts. Det finns också tidsgränser för hur länge ersättningen kan utgå. För sjukförsäkringen gäller högst 364 ersättningsdagar; därefter blir man utförsäkrad, om inte mycket speciella skäl talar emot, och överförs till Arbetsförmedlingen för prövning av arbetsförmågan ”mot hela arbetsmarknaden”.

I maj i år kom en första utvärdering från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen gemensamt över vad som hänt den grupp (f.d) sjuk-skrivna, som utförsäkrats vid årsskiftet.

Socialförsäkringsminister Cristina Husmark Perhsson satte som rubrik på sin kommentar till denna rapport: *”Åtta av tio har fått stöd att återgå till ett arbete genom arbetslivsintroduktionen hos Arbetsförmedlingen.”* Denna ”återgång” visade sig vid närmare påståande ha gjort halt vid Arbetsförmedlingen; 85 procent av den grupp, som anmält sig där – en nödvändighet för fortsatt ekonomisk ersättning – fanns kvar i olika former av arbetsmarknadspolitiska program. Bara 3,4 procent hade arbete på den reguljära arbetsmarknaden, 8 procent hade lönebidragsanställning eller jobb inom Samhall, och 2 procent hade nystartsjobb.

Nu finns en ny rapport, denna gång enbart från Arbetsförmedlingen som omfattar de ca 17 000 personer som under första halvåret i år genomgått den s.k arbetslivsintroduktionen för utförsäkrade. Och som slår hål på hela myten om att långtidssjukskrivningar bara är en fråga om för generösa ersättningar, inte om sjukdom och hälsoproblem.

Såväl de siffror den visar som de kommentarer Arbetsförmedlingen ger är i praktiken en svidande kritik mot regeringspolitiken, både mot de underliggande föreställningarna och mot den tungrodda byråkrati, som de illa förberedda förändringarna skapat, med stora problem för de drabbade personerna. Myndighetens texter visar tydligt att de som arbetat med den här gruppen blivit djup t berörda, för att inte säga skakade, av de mänskliga svårigheter de ställts inför.

Socialförsäkringsministerns kommentar den här gången är att hon *”gläder sig med dem som redan kommit tillbaka till arbetslivet”* och att detta visar att *”rehabiliteringskedjan har effekt”*. Därefter medde-

”Sammanlagt är det mindre än tio procent av den grupp utförsäkrade, som passerat det inledande stadiet i Arbetsförmedlingens åtgärdsprogram, som antingen har arbete i någon form eller bedöms som möjliga att direkt ta arbete.”

las dock att Försäkringskassan fått i uppdrag att ”ta fram nya instrument för att bedöma arbetsförmågan”. Arbetsförmedlingens rapport har uppenbart tvingat fram insikten att rehabiliteringskedjan inte har så värst stora positiva effekter, men väl ett antal negativa...

Först siffrorna:

Per den 30 juni hade totalt 16.887 personer avslutat arbetslivsintroduktionen – ibland dock i form av avbrott innan den stipulerade tremånadersperioden var slut. Så här ser siffrorna ut:

- 1 252 personer, dvs. 7,4 procent av samtliga, hade arbete. Av dem hade 635 arbete med stöd (lönebidrag, Samhall) och 166 personer nys-tartsjobb, som också är en form av arbete med stöd (subventionerad arbetsgivaravgift. 95 personer hade återgått till sin tidigare arbetsgivar, och 356 personer – 2,1 procent av den grupp som genomgått arbetslivsintroduktionen – hade fått arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen skriver dock att många i den grupp som hade arbete utan stöd hade deltidsanställning, timanställning eller tillfällig anställning; tyvärr preciseras inte antalet.
- Ytterligare 309 personer finns antecknade hos Arbetsförmedlingen som ”matchningsbara” arbetslösa, dvs. de bedöms ha förutsättningar att kunna ta arbete direkt.

Sammanlagt är det alltså mindre än tio procent av den grupp utförsäkrade, som passerat det inledande stadiet i Arbetsförmedlingens åtgärdsprogram, som antingen har arbete i någon form eller bedöms som möjliga att direkt ta arbete. Andelen måste över huvud taget betraktas som låg, och till saken hör dessutom att den stora majoriteten har någon form av subventionerat arbete, eller icke-subventionerat arbete av osäker varaktighet.

Det är i sig självt ett tecken på att det finns reala hinder – och inte ”bidragsberoende” – för långtidssjukskrivna att återvända till arbetslivet. Siffrorna i övrigt gör detta ännu tydligare:

- 4 518 personer, eller 27 procent av samtliga, har överförts till ”fördjupad kartläggning och vägledning”. Det innebär att deras arbetsförmåga bedöms som osäker.
- 3 157 personer, eller 18,7 procent, personer finns i ”arbetsinriktad rehabilitering”, dvs. de bedöms ha arbetsförmåga, men är ännu inte färdiga att gå ut i arbetslivet.
- 3 975 personer – 23,2 procent – finns antecknade hos Arbetsförmedlingen men får inte aktivitetsstöd. De klassificeras som ”arbetssökande med förhinder”, vilket betyder att de ”har begränsade alternativt obefintliga förutsättningar att delta i aktiva arbetsinriktade rehabiliteringsinsatser”. Rapporten bedömer att flertalet i denna grupp sökt ny sjukersättning.

Ytterligare ca 2 000 personer finns i andra typer av arbetsmarknads-politiska program, som det verkar mest av förberedande karaktär, och 1053 personer, motsvarande 6,2 procent av hela gruppen, har lämnat Arbetsförmedlingen utan arbete.

”Det är, naturligtvis, alldeles utmärkt med genomarbetade insatser för att få de sjukskrivna som har arbetsförmåga tillbaka i arbete. Men varför ska det ske med hjälp av ett regelverk, som försvårar livet – och kanske tillfrisknandet – för den uppenbart mycket större grupp, som inte har dessa förutsättningar?”

En knapp femtedel av hela gruppen har alltså avancerat så långt som till ”arbetslivsinriktad rehabilitering”, vilket möjligen kan tolkas som att de åtminstone är i närheten av arbetsmarknaden. En fjärdedel är fortfarande under utredning, dvs. rätt långt bort från arbetslivet, och ytterligare nästan en fjärdedel har så stora problem att det inte anses meningsfullt med några insatser.

Man kan jämföra siffrorna med det s.k PILA-projektet, ett projekt inom Försäkringskassan åren 2006 – 2008 med specialinsatser för att få tillbaka långtidssjukskrivna och personer med sjuk- och aktivitetsersättning i arbete. Den aktuella gruppen bestod, när man räknar bort dem som själva lämnade försäkringen (för att de återgått till arbete, inte beviljats förlängd ersättning etc) av ca 96 000 personer. 13 procent var redan föremål för åtgärder inom Försäkringskassan. Ytterligare 11 procent bedömdes ha arbetsförmåga att arbeta helt eller delvis, och de överfördes till PILA för insatser. Övriga – alltså ca ¾ - ansågs inte ha tillräcklig arbetsförmåga kvar.

De sammanlagda siffrorna från Arbetsförmedlingen över dem som har någon form av arbete, bedöms kunna ta arbete direkt resp. finns i ”arbetsinriktad rehabilitering” hamnar strax över 25 procent av hela gruppen, dvs. svarar rätt väl mot PILA:s siffror över dem som antingen redan ingick i program hos Försäkringskassan eller ingick i PILA-projektet. Av denna sammanlagda ”åtgärdsgrupp” var det, ett halvår efter det att PILA-projektet avslutats, ca en fjärdedel som lämnat sjukförsäkringen – förhoppningsvis för arbete.

Det borde alltså ha varit klart redan i det pågående arbete med att förändra sjukförsäkringen att det, även med förstärkta insatser för personer med långvarig sjukfrånvaro, fanns åtskilliga hinder för att komma tillbaka – och att de hindren inte hade med bidragens storlek att göra. Men regeringen läste kanske inte Försäkringskassans rapport – lika litet som man visade sig ha läst de kritiska remissvaren på förslaget till regler för utförsäkringen?

Det är, naturligtvis, alldeles utmärkt med genomarbetade insatser för att få de sjukskrivna som har arbetsförmåga tillbaka i arbete. Men varför ska det ske med hjälp av ett regelverk, som försvårar livet – och kanske tillfrisknandet – för den uppenbart mycket större grupp, som inte har dessa förutsättningar? Och som behöver helt andra åtgärder än arbetsmarknadspolitiska program. Om rehabiliterande insatser alls ska vara meningsfulla, måste de utgå från den enskildes situation, inte från fyrkantiga tidsgränser som inte har någonting alls med denna situation att göra.

Folk som är långtidssjukskrivna är det för att de har problem med hälsan – det är den enkla sanningen. Och det måste vara utgångspunkten för alla åtgärder.

Och så till Arbetsförmedlingens egna ord:

”En del av deltagarna har dock haft en omfattande och instabil hälsosituation att de inte har kunnat delta i aktiviteter under programmets maximala tre månader. Deras behov har företrädesvis handlat om medicinsk behandling. En del av deltagarna hade i

ökad grad än vad arbetsförmedlingen kunnat tillhandahålla varit i behov av motiverande och bearbetande insatser samt sysselsättning utan något krav på prestation.”

”Arbetsförmedlingens insatser för målgruppen har inte enbart handlat om att ge adekvata arbetsrelaterade insatser i syfte att personen på sikt ska kunna få ett arbete. En stor och resurskrävande uppgift har varit att agera stöd till individen gällande deras förändrade ekonomiska grundtrygghet, hjälpa dem att förstå en komplex informationsmängd samt agera förmedlande kontakt till andra myndigheter, företrädesvis Försäkringskassan. För vissa personer har det praktiska runt ekonomi, information och blanketter tagit all kraft från individen.”

”I dialog med medarbetare och i svaren från medarbetarenkäten framkommer att arbetet med målgruppen medför svåra samtal med människor i kris. Arbetsförmedlingen har inte den medicinska personal eller de verktyg som behövs för att möta och hantera människor i djup kris. Denna situation hade kunnat hanteras på ett bättre sätt, för individen och för arbetsförmedlingen, om kontakt med Försäkringskassans personliga handläggare hade bibehållits. Försäkringskassan har genom sitt uppdrag ett upparbetat kontaktnät lokalt med vården som Arbetsförmedlingen tidigare inte haft anledning att bygga upp.”

SNABBANALYS är Arbetarrörelsens Tankesmedjas nya informationskanal. Den kompletterar våra mer djupgående rapporter och de mer kortfattade VECKANS ANALYS. *SNABBANALYS* tar upp frågor av betydelse i den aktuella samhällsdebatten och erbjuder både bakgrundsfakta och ingående granskning av argument. *SNABBANALYS* är en form av ”minirapport”, tänkt att vara snabbläst och användbar i det dagliga politiska samtalet.

SNABBANALYS laddas ned på vår hemsida, www.arbetarrörelsenstankesmedja.se och skickas ut med Tankesmedjans nyhetsbrev (beställ gratis prenumeration: info@ts.lo.se).

- SNABBANALYS nr 1, mars 2010: ROT och RUT
- SNABBANALYS nr 2, april 2010: FRISKOLOR
- SNABBANALYS nr 3, juni 2010: REHABILITERINGSKEDJAN
- SNABBANALYS nr 4, augusti 2010: MYTEN OM LÅNGTIDSSJUKSKRIVNA

Barnhusgatan 16, 3 tr, 111 23 Stockholm

08-796 25 00, info@ts.lo.se

www.arbetarrörelsenstankesmedja.se

